

การประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงของนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา The Application and Creative Design in Arts Performing of the Thai and Cambodia Dramatic Arts

ชัยณรงค์ ต้นสุข¹ ปัทมาวดี ชาญสุวรรณ² และ อุรรอมย์ จันทมาลา³

Chainarong Tonsuk,¹ Pattamawadee Chansuwan² and Ourarom Chantamala³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงที่มีอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมระหว่างนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 25 คน บุคคลทั่วไป จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) นาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์กัมพูชาเป็นศิลปะการแสดงประจำชาติ มีความคล้ายคลึงกันและอาจกล่าวได้ว่ามีวัฒนธรรมการแสดงที่ใกล้เคียงกันทั้งยังได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาทางประวัติศาสตร์ พบว่านาฏศิลป์กัมพูชาได้รับอิทธิพลของละครไทยจึงส่งผลโดยตรงสู่การละครในราชสำนักกัมพูชา 2) การประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงที่มีอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมมีกระบวนการสร้างสรรค์ทำรำ แบบผสมผสานระหว่างนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์กัมพูชา ประกอบด้วย ท่าหลักนาฏศิลป์ไทย จำนวน 15 ท่า ท่าหลักนาฏศิลป์กัมพูชา จำนวน 10 ท่า และท่าเชื่อม จำนวน 9 ท่า โดยการสร้างแนวคิดทฤษฎีการสร้างสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง จากบริบท ด้านองค์ประกอบของศิลปะการแสดง ได้แก่ รูปแบบการแสดง การออกแบบท่ารำ การออกแบบเครื่องแต่งกาย การแปรแถวและการบรรจุนตรี เป็นการแสดงชุดระบำนาฏยาอัปสรานฤมิตที่มีลีลาท่ารำและดนตรีผสมผสานระหว่างนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์กัมพูชาที่บูรณาการวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของทั้งสองประเทศได้อย่างมีสุนทริยะด้านศิลปะการแสดง

คำสำคัญ : การประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ ; นาฏศิลป์ไทย ; นาฏศิลป์กัมพูชา

ABSTRACT

The objective of this study was twofold: to investigate the application and to examine the creative design of performing arts which possess the shared cultural features in the identities of the Thailand and Cambodia dramatic arts. The type of study was qualitative research by means of reviewing documents and collecting field data of survey, observation and interview from 8 experts, 25 performers and 15 general people. The instruments used in data collection were a survey, an observation form and an interview guide. The analytical results were presented by descriptive analysis.

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, Doctoral Student in Cultural Science, Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University

²⁻³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, Assistant Professor, Faculty of Fine and Applied Arts, Mahasarakham University

The findings were as follows: 1) Both Thai and Cambodia dramatic arts are national performing arts which are similar to each other. And it may be said that both countries have a similar culture and they likewise have received the patronage of their kings and royalty. However, from the study of history, it was found that the Cambodia dramatic arts were influenced by Thai drama. Thus, the Thai drama directly affected the dramatics in the Royal Court of Cambodia. 2) The application and creative design of performing arts which possess the shared cultural features of identities have a process of creating the dancing postures by mixing dramatic arts of Thai with those of Cambodia. All the mixed arts comprised 15 postures of main Thai dramatic arts, 10 postures of main Cambodia dramatic arts, and 9 postures of joint links. The theory and concept of creating the performing arts derived from the context of components of performing arts, namely performing the styles, designing the dancing postures, designing the costumes, varying the procession in dance row and containing the compatible music to the dance. A performing arts show called 'Rabum Nattaya Apsara Naruemit' has rhythmic dance postures and music mixed together, which integrates the culture and identities of Thai dramatic arts with those Cambodia dramatic ones of both countries to be the esthetically pleasing performing arts.

Keywords : Application and Creative Design ; Thai Dramatic Arts ; Cambodian Dramatic Arts

บทนำ

นาฏศิลป์ คือ ศิลปะที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นโดยดัดแปลงจากธรรมชาติให้ประณีตงดงามเพื่อสนองความต้องการทางอารมณ์ การลอกเลียนแบบ การถ่ายทอดความหมายต่างๆ ที่เกิดจากจินตนาการเพื่อให้เป็นที่นิยมยินดี ชัดเจนความคิดและจิตใจให้ผ่องใส ซึ่งแสดงคุณค่าแห่งความงามออกมาในรูปแบบต่างๆ และยังเป็นแหล่งรวมศิลปะการแสดงไว้ด้วยกันหลายแขนง (มนัสวี ศรีราชเลา. 2556) นาฏศิลป์ไทยถือกำเนิดในแผ่นดินสยามหรือประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีบทบาทสำคัญต่อแผ่นดินสยาม เช่น พระราชพิธีต่างๆ การต้อนรับราชอาคันตุกะจากต่างชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่อันเป็นประโยชน์ อาทิ เพลง ละคร วรรณกรรมต่างๆ ดังปรากฏให้เห็นมาจนถึงปัจจุบันและยังแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนไทยที่ได้สั่งสมมา (สุดใจ ทศพร. 2544) นอกจากนาฏศิลป์ไทยจะมีบทบาทสำคัญต่อแผ่นดินและสังคมไทยแล้วยังเป็นเครื่องบันเทิงสำหรับพระมหากษัตริย์มาแต่โบราณซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องราชูปโภคอีกอย่างหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ประเทศกัมพูชาที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทยก็มีศิลปะการแสดงที่มีความงดงาม อ่อนช้อยและมีแบบแผนมาแต่โบราณศิลปะการแสดงเป็นศิลปวัฒนธรรมที่อยู่คู่กันมาในสังคมกัมพูชามาโดยตลอดตั้งแต่ยุคโบราณในราชอาณาจักรกัมพูชามีมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษของชาวกัมพูชาได้สร้างสรรค์ที่มีความหลากหลายหลายสำหรับใช้ในหลายๆ พิธีการและอยู่ในวิถีชีวิตของชาวกัมพูชาและยังเป็นมรดกตกทอดที่สืบทอดกัน

(แก้ว นารม. 2554) ส่วนระบำต่างๆ ก็เป็นศิลปะการแสดงในวิถีชีวิตของชาวกัมพูชาที่มีมาช้านาน เช่น การรำเพื่อถวายอารักขา เนียะดา รำบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอให้พ้นจากเสนียดจัญไรตลอดจนการรำเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงระบำบางประเภทมีต้นกำเนิดมาจากศาสนาพราหมณ์ระบำบางประเภทก็เกิดจากวิถีชีวิตและความนิยมของชาวกัมพูชาหรือเกิดจากความเชื่อดั้งเดิมของชาวกัมพูชา ซึ่งเป็นมรดกตกทอดกันมายาวนานแบบรุ่นสู่รุ่นที่เรียกว่า “สืบทอดตระกูล” (เพชร ตุมกระวิน. 2548)

ประเทศไทยและกัมพูชาเป็นประเทศหนึ่งในสมาชิกประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) และต้องเร่งพัฒนาการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) คือการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่กระชับมากขึ้น เพื่อทำให้อาเซียนมีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกัน ซึ่ง ด้านหนึ่งที่สามารถทำให้สมาชิกเชื่อมต่อกันอันหนึ่งอันเดียวกันคือศิลปะการแสดงของแต่ละประเทศ ในปี พ.ศ.2558 ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศจะก้าวสู่การเป็น “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) โดย ประชาคมอาเซียนประกอบด้วยความร่วมมือ 3 เสาหลัก ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันได้แก่ ประชาคม การเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community - APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio - Cultural Community - ASCC) โดยมุ่งหวังเป็นประชาคมที่มี

ประชาชนเป็นศูนย์กลางมีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนรวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์

อาเซียน (ASEAN Identity) เพื่อรองรับการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตอบสนองการสร้างประชาคมอาเซียนทั้ง 3 เสาหลัก (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. 2557)

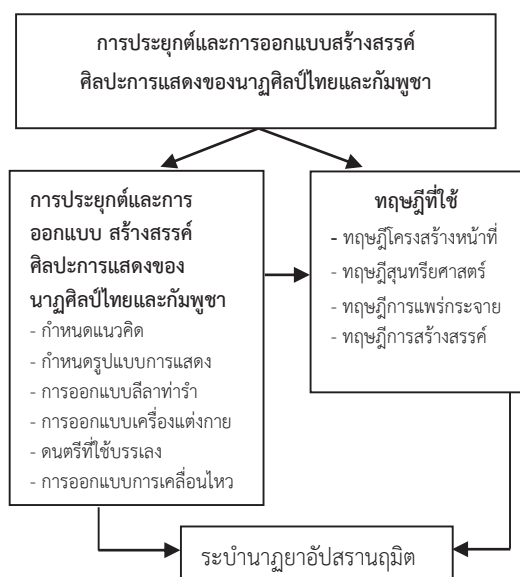
การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีด้านความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีของประเทศทั้งสอง ซึ่งการประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงที่มีอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมของนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา โดยนำมาสร้างสรรค์การแสดงเพื่อความผสมผสานกลมกลืนของการแสดงทั้งสองประเทศแล้วยังช่วยทำให้เกิดแนวคิดในการสร้างงานศิลปะการแสดงที่นำไปใช้ประโยชน์ได้อีกทางหนึ่ง ผู้วิจัยต้องการศึกษาอัตลักษณ์ร่วมของศิลปะการแสดงทั้งสองประเทศ เพื่อประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา ให้เกิดองค์ความรู้ด้านศิลปะการแสดงในประเทศและนำไปสู่การแสดงในประชาคมอาเซียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงที่มีอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมระหว่างนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยใช้กรอบแนวคิดของ เดอ โซซูร์ (กาญจนา แก้วเทพ. 2552) เกี่ยวกับการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ของท่ารำและใช้ทฤษฎีกระบวนการสร้างสรรค์ของ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544) ในการค้นคว้าและออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูล

1. ผู้รู้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย-กัมพูชาและผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย-กัมพูชา ดังนี้

1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยจำนวน 2 คน ได้แก่ ครุฑพรัตน์ หวังในธรรม และครูไพฑูรย์ เข้มแข็ง จากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์กัมพูชาจำนวน 2 คน ได้แก่ ครูโษะ คำวงศ์ ครูละครกัมพูชา และครูนิ จุมจินทรฤทธิ์ ครูผู้ดูแลด้านการแสดงของศูนย์วัฒนธรรมเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยจำนวน 2 คน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่นและนายนิรันดร์ จิตรมณีครูชำนาญการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

1.4 ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีกัมพูชาจำนวน 2 คน ได้แก่ คุณนุด สามัญ ผู้ดูแลศิลปะการแสดงศูนย์วัฒนธรรมเสียมเรียบ และคุณมาลี คริสติน ผู้ดูแลโรงเรียน TLAITNO

2. ผู้ปฏิบัติ ได้แก่ ผู้ที่ได้รับการฝึกหัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ได้แก่ 1) ดร.สุชนันติ แวงวรรณ ครูวิทยฐานะชำนาญการวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 2) ผศ.ดร.ดโนยา สังเกตการณ์ คณະมนษยศาสตรและสังคมศาสตร มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 3) อาจารย์สิทธิรัตน์ ภูแก้ว คณະศิลปกรรมศาสตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น นาฏศิลป์กัมพูชา ได้แก่ (1) จาราน โสเพีย หัวหน้านักแสดงเชมรศิลป์อะมตะ (2) เกง สารี หัวหน้านักแสดงภูมิวัฒนธรรม (3) เตอร์ วุทธา หัวหน้านักแสดงฟานลือศิลปะ

นักแสดง จำนวน 15 คน ได้แก่ นักแสดงจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 5 คน นักแสดงจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด จำนวน 5 คน และนักแสดงจากศูนย์วัฒนธรรมเสียมเรียบประเทศกัมพูชา จำนวน 5 คน

นักดนตรี จำนวน 10 คน ได้แก่ นักดนตรีวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด จำนวน 5 คน และนักดนตรีจากศูนย์วัฒนธรรมเสียมเรียบประเทศกัมพูชา จำนวน 5 คน

3. บุคคลทั่วไป ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ที่มีความรู้ด้านการประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงรวม 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ 3 ชุด แบบสังเกต 1 ชุด ที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. แบบสำรวจเป็นการสำรวจพื้นที่ในการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยเลือกศูนย์วัฒนธรรมเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เป็นพื้นที่ในการศึกษา

2. แบบสังเกตใช้สำหรับสังเกตกระบวนการการสร้างสรรคศิลปะการแสดงจากบุคลากรวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์และสถาบันการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ไทย โดยมุ่งเน้นศิลปะการแสดงประเภทเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การแสดงชุดระบำจีน-ไทยไมตรี ระบำมิตรไมตรีญี่ปุ่น-ไทย ระบำลาว-ไทยปณิธาน ระบำพม่า-ไทยอิสรฐาน เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงของนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา

3. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา เกี่ยวกับรูปแบบการแสดงและจารีตของนาฏศิลป์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วยคำถาม 3 ข้อ

4. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชาเกี่ยวกับหลักการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงของนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วยคำถาม 3 ข้อ

5. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 กลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ นักศึกษาและประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับทัศนคติต่อผลงานสร้างสรรค์ชุดระบำนาฏยาอัสพรานฤมิต แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วยคำถาม 3 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ด้านข้อมูลเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีเอกสารเกี่ยวกับการประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงที่มีอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมของนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา แหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษา ได้แก่ 1) สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2) สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยขอนแก่น 3) หอสมุดแห่งชาติ 4) หอรัษฎศิลป์วังหน้า 5) ฐานข้อมูลออนไลน์ TDC (Thai Digital Collection), ThaiLIS (Thai Library Integrated System)

2. จัดทำหนังสือราชการจากคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามถึงศูนย์วัฒนธรรมเสียมเรียบประเทศกัมพูชา ระหว่างวันที่ 20-22 มกราคม พ.ศ.2559 เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับศิลปะการแสดงนาฏศิลป์กัมพูชาและนำมา

วิเคราะห์ถึงอัตลักษณ์ของนาฏศิลป์กัมพูชา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงของนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา

3. ใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการกรอกข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีนาฏศิลป์ไทยและผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีนาฏศิลป์กัมพูชาจำนวน 8 ชุด ผู้สร้างสรรค์ศิลปะการแสดงจำนวน 15 ชุด นักแสดงนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชาจำนวน 10 ชุด และบุคคลทั่วไปจำนวน 15 ชุด รวมทั้งหมด 48 ชุด ได้รับกลับคืนมาจำนวน 40 ชุด เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2559

4. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบเนื้อหาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อการประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงของนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา โดยนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

5. สร้างสรรค์ผลงานการแสดงชุดระบำนาฏยาอัสพรานฤมิตโดยนำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามเข้าสู่กระบวนการประกอบสร้างในการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง

6. นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ชุดระบำนาฏยาอัสพรานฤมิต ต่อผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์เพื่อขอคำแนะนำทั้งยังนำผลงานสร้างสรรค์เสนอต่อสาธารณชน เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2559

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายของการวิจัยและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม

2. สรุปข้อมูลตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูล และจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง

3. การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้วิธี Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลกลับไปให้อ่านหรือกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริง (สุภางศ์ จันทวานิช. 2540)

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารและข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์ที่จัดบันทึกไว้ในลักษณะคำบรรยาย (Descriptive) เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้เห็นภาพโดยใช้การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิดโดยใช้ทฤษฎีในการวิเคราะห์ ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีการแพร่กระจาย ทฤษฎีการสร้างสรรค แนวคิดสัญญาวิทยา

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลในประเด็นที่ศึกษาด้านต่างๆ ด้วยการเขียนเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมภาพประกอบบางตอน จากนั้นจึงทำการสรุปผล อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. อัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมของนาฏศิลป์ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา

นาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์กัมพูชาเป็นศิลปะการแสดงประจำชาติที่มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งอัตลักษณ์ของนาฏศิลป์ไทยคือ การใช้วง การจับมือ การใช้เหลี่ยมขา การแปรแถว และการตั้งซุ่มอัตลักษณ์ของนาฏศิลป์กัมพูชาคือ ลักษณะการเคลื่อนไหวที่นุ่มนวลเชื่องช้า และอาจกล่าวได้ว่ามีวัฒนธรรมการแสดงที่ใกล้เคียงกัน ทั้งยังได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ต่างๆ จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์ พบว่านาฏศิลป์กัมพูชาได้รับอิทธิพลของละครไทย จึงส่งผลโดยตรงสู่การละครในราชสำนักกัมพูชา ได้แก่ ละครของกัมพูชาคล้ายคลึงกับละครในของไทย และระบำพระราชทรัพย์มีความคล้ายคลึงกับระบำมาตรฐานของไทย เช่น ระบำ ย่องหงิด ระบำสี่บท ระบำดาวดึงส์ เป็นต้น เพราะการแสดงในราชสำนักเปรียบเสมือนเป็นเครื่องราชูปโภคของพระมหากษัตริย์โดยศิลปะการแสดงต่างๆ มีการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งศิลปะการแสดงจะมีความสมบูรณ์ได้ต้องมีองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ ผู้แสดง นักดนตรี ผู้ขับร้องโรงละคร อุปกรณ์ประกอบ การแสดง และเครื่องแต่งกาย ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวนี้ถือได้ว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดอาจทำให้การแสดงไม่มีความสมบูรณ์ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมากทำให้นาฏศิลป์ไทยจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ทั้งยังเป็นยุคของเทคโนโลยีและการแข่งขันด้านเศรษฐกิจธุรกิจการท่องเที่ยว จึงส่งผลให้องค์ประกอบของการแสดงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน ในระบบฉาก แสง เสียง เพื่อดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวที่หลังไหลเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศแต่ยังคงอัตลักษณ์ของศิลปะการแสดงไว้อย่างสมบูรณ์ตามจารีตนาฏศิลป์

2. การประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงที่มีอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมของนาฏศิลป์ประเทศไทยและประเทศกัมพูชานั้น คือ กระบวนการสร้างสรรค์ท่ารำแบบผสมผสานระหว่างนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์กัมพูชา ซึ่งหลักการดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิด

ประเทศไทยและกัมพูชาเป็นประเทศหนึ่งในสมาชิกประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) และต้องเร่งพัฒนาการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) คือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่กระชับมากขึ้นเพื่อการเป็น AEC (ASEAN Economic Community) ทำให้อาเซียนมีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกันมากขึ้น ซึ่งด้านหนึ่งที่สามารถทำให้สมาชิกเชื่อมต่อกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ ศิลปะการแสดง โดยเป็นเสาหลักสำคัญของประชาคมอาเซียนที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ อันดีของแต่ละประเทศ จะเห็นได้จากการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการของกลุ่มประเทศอาเซียนซึ่งนิยมนำศิลปะการแสดงมาจัดแสดงเสมอ

2.2 รูปแบบการแสดง

รูปแบบการแสดงเป็นแบบระบำหมู่โดยใช้ผู้หญิงแสดงล้วนซึ่งมีลักษณะแบบโบราณคดีที่อาศัยพื้นฐานท่ารำมาจาก 3 ส่วน คือ 1) ท่ารำจากตำรารำของไทย 2) ท่ารำของนางอัปสรที่เป็นภาพจำหลักจากปราสาทนครวัด-นครธมของกัมพูชา และ 3) ท่ารำจาก 108 กรณะในตำรานาฏยศาสตร์ การสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงชุดระบำนาฏยาอัปสรานฤมิตเป็นการผสมผสานระหว่างท่ารำของไทยและกัมพูชา โดยบูรณาการศิลปะการแสดงเข้าด้วยกัน อาจเรียกได้ว่าการผสมผสานด้านวัฒนธรรม โดยใช้ศิลปะการแสดงเป็นตัวเชื่อมหลัก ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ระบำนาฏยาอัปสรานฤมิต

ที่มา : ชัยณรงค์ ต้นสุข. 2559

2.3 การออกแบบสร้างสรรค์กระบวนการท่ารำ

การออกแบบท่ารำเป็นกระบวนการประกอบสร้างที่สำคัญอย่างหนึ่งของศิลปะการแสดงเพราะท่ารำที่งดงามทำให้การแสดงสมบูรณ์และสามารถดึงดูดความสนใจจากผู้ชม อีกทั้งการประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันได้อย่างลงตัวตามหลักของการเคลื่อนไหวของนาฏศิลป์นั้น จำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้

ที่สั่งสมมามากพอสมควรจึงจะสามารถประยุกต์หรือการประดิษฐ์
ทำรำใหม่ได้สวยงาม การออกแบบสร้างสรรค์กระบวนการทำรำ
เพื่อเชื่อมโยงและสร้างอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมระหว่าง
นาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์กัมพูชาชุดระบำนาฏยาอัปสรานฤมิต
ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ 1) ท่าหลักของนาฏศิลป์ไทย 2) ท่าหลัก
ของนาฏศิลป์กัมพูชา และ 3) ท่าเชื่อม ดังภาพที่ 3-4

ภาพที่ 3 ท่าผาลาเพียงไหล่ จากท่าหลักในนาฏศิลป์ไทย
ที่มา : ชัยณรงค์ ต้นสุข. 2559

ภาพที่ 4 ท่าอรธนิฤณภูษะ (ท่าเขย่งเท้าข้างเดียว) จากท่าหลัก
ในนาฏศิลป์กัมพูชา
ที่มา : ชัยณรงค์ ต้นสุข. 2559

2.4 การออกแบบเครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายระบำนาฏยาอัปสรานฤมิต ได้แบบอย่าง
จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามจากภาพจำหลักที่ปรากฏบนผนัง
และภาพสลักของปราสาทนครวัดซึ่งนางอัปสรอยู่ในลักษณะของ
การไม่ใส่เสื้อสวมเครื่องประดับ ได้แก่ กรองคอ รัตตะแวน รัตตะนแขน

กำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า ต่างหู และเครื่องประดับศีรษะ ห้อยอุบะ
ดอกกลีลาวดี นุ่งผ้าแบบป้ายหน้าทั้งชายผ้าด้านข้างลำตัว โดยนำ
ลักษณะการแต่งของนางอัปสรของเขมรมาผสมผสานกับการ
แต่งกายของนางอัปสรแบบไทย ประกอบด้วย ศิราภรณ์ คือ
เครื่องประดับศีรษะ ภัสตราภรณ์ คือ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และถนิม
พิมพาภรณ์ คือเครื่องประดับ สร้อยคอ ต่างหู กำไล เป็นต้น ทั้งนี้
ยังรวมไปถึงการแต่งหน้าทำผมและเครื่องใช้ประจำตัว จึงนำมาเป็น
ฐานข้อมูลในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง โดยมี
ลักษณะการแต่งกายของระบำนาฏยา อัปสรานฤมิตได้เลียนแบบ
การแต่งกายของนางอัปสรจากภาพจำหลักของปราสาทนครวัด
ประกอบด้วย 1) เครื่องประดับศีรษะ (ยอดอัปสรแบบไทย)
2) ดอกไม้ทัด 3) ต่างหู 4) กรองคอ 5) รัตตะนแขน 6) บอรัตีสูท
(เสื้อแบบเนื้อ) 7) สร้อยตัว 8) กำไลข้อมือ 9) ผ้าถุง 10) รัตตะแวน
11) ห้อยหน้า 12) กำไลข้อเท้า ดังภาพที่ 5-6

ภาพที่ 5 ลักษณะการแต่งกายระบำอัปสรแบบเดิม
ที่มา : ชัยณรงค์ ต้นสุข. 2559

ภาพที่ 6 ลักษณะการแต่งกายระบำนาฏยาอัปสรานฤมิต
ที่มา : ชัยณรงค์ ต้นสุข. 2559

2.5 การออกแบบการเคลื่อนไหวและการใช้พื้นที่
หลักการใช้ร่างกายของมนุษย์เป็นการสร้างให้เกิดอิริยาบถต่างๆ และขณะที่เกิดการเคลื่อนไหวนั้นมียอดประกอบสำคัญและการเคลื่อนไหวนั้นสื่อความหมาย ในเชิงความรู้สึกหรืออารมณ์ ซึ่งการเคลื่อนไหวเป็นพื้นฐาน ในนาฏยประดิษฐ์การออกแบบการเคลื่อนไหวและการใช้พื้นที่ในการแสดงต่างๆ หรือเรียกว่า การแปรแถว ซึ่งการแปรแถวในนาฏศิลป์ค่อนข้างจำกัดเป็นการแปรแถวที่ไม่สลับซับซ้อนมากนักโดยการแปรแถวแบบหลักๆ ในนาฏศิลป์ ได้แก่ แถวหน้ากระดานชนาน แถวหน้ากระดานทะแยงมุม แถวตอนเดียว แถวตอนคู่ แถวยืนปากผายหรือปากพวง แถววงกลมชั้นเดียว แถววงกลมซ้อน เป็นต้น ดังนั้นผู้ออกแบบสร้างสรรค์จะต้องมีการจัดรูปแบบของการแสดงและการแปรแถวไว้ในแต่ละช่วงของการแสดงนั้นๆ

2.6 การบรรจุดนตรี

ศิลปะการแสดงหรือการฟ้อนรำในทุกชาติ ทุกประเทศ โดยเฉพาะการแสดงสร้างสรรค์ขึ้นจากการนำวัฒนธรรมการแสดงด้านนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์กัมพูชาที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันชุดระบำนาฏยาอัปสรานฤมิต ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีของทั้ง 2 ชาติเข้าไว้ด้วยกัน นอกจากองค์ประกอบต่างๆ อาทิ ผู้แสดง กระบวนท่ารำ การแต่งกาย การแปรแถว การเคลื่อนไหวและการใช้พื้นที่แล้ว ดนตรีก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การแสดงมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังนั้นการบรรจุเพลงประกอบการแสดงจึงต้องเรียบเรียงบทเพลงที่มีสำเนียงและจังหวะหน้าทับที่ใกล้เคียงกันเพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบของการแสดงโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ประกอบด้วย เพลงบุหลันลอยเลื่อน 2 ชั้น และเพลงเกร็ดหรือเพลงทางเครื่อง โดยใช้วงมโหรีบรรเลงประกอบการแสดง ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 วงมโหรี
ที่มา : ธนากรกรุงเทพ . 2541

โดยสรุปกระบวนการ 6 ขั้นตอนในการประกอบสร้างศิลปะการแสดงเริ่มตั้งแต่การสร้างแนวคิดจากสิ่งต่างๆ มาสู่รูปแบบการแสดง การออกแบบลีลาท่ารำ การออกแบบเครื่องแต่งกาย การแปรแถวและการบรรจุทำนองดนตรี ในการสร้างงานต้องศึกษาค้นคว้าจากการอ่าน การชมศิลปะการแสดงอื่นๆ ที่หลากหลาย ทั้งยังเป็นการส่งเสริมวิสัยทัศน์และการเปิดโลกทัศน์ของผู้สร้างสรรค์ศิลปะการแสดงให้มีคุณภาพและงดงามในงานนาฏศิลป์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ในการประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงที่วัฒนธรรมร่วมทางวัฒนธรรมของนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา เป็นกระบวนการการสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ โดยวิธีการผสมผสานวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันหรือแตกต่างกัน โดยใช้หลักและวิธีการในการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงของประเทศที่มีวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน ซึ่งในการประยุกต์อัตลักษณ์และออกแบบสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงที่วัฒนธรรมร่วมทางวัฒนธรรมของนาฏศิลป์ไทย คือ การใช้วง การจับมือ การใช้เหลี่ยมขา การแปรแถว และการตั้งขุมผสมผสานกับอัตลักษณ์ของนาฏศิลป์กัมพูชา คือ ลักษณะการเคลื่อนไหวที่นุ่มนวลเชื่องช้า โดยสอดคล้องกับเพียงเพ็ญ ทองกล้า (2553) ที่เห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ด้วยการค้นหา ตั้งคำถาม วิเคราะห์ พัฒนาฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและกลายเป็นทักษะที่สมบูรณ์ ทั้งยังสอดคล้องกับเครือจิต ศรีบุญนาถ และคณะ (2553) ได้อธิบายว่า ลักษณะรูปแบบการผสมผสานทางวัฒนธรรมระบำอัปสรสาธิตและระบำอัปสรารับอิทธิพลจากวัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมอินเดีย และวัฒนธรรมขอม ระบำอัปสรสาธิตของไทยเป็นการผสมผสานแบบแนวราบคือ ผ่านระบบคิดจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ประยุกต์เข้ากับท้องถิ่นเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบการศึกษา ด้านท่ารำมีการผสมผสาน 3 ส่วน คือ ท่ารำจากราชสำนัก ท่ารำจากพื้นบ้าน ท่ารำจากภาพจำหลักปราสาทศิขรภูมิและปราสาทนครวัด ด้านดนตรีใช้วงมโหรีบรรเลงประกอบการแสดง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2. การวิจัยทางด้านการประยุกต์และออกแบบสร้างสรรค์
ศิลปะการแสดงของนาฏศิลป์ไทยและกัมพูชา เมืองค์ประกอบ
ที่น่าสนใจและสามารถนำไปพัฒนาต่อกระบวนการสร้างสรรค์งาน
นาฏศิลป์ จึงควรศึกษาและนำมาเป็นต้นแบบในกระบวนการวิจัย
ต่อไป

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2544). *การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมแนวคิด วิถีวิทยาและทฤษฎี*. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สุดใจ ทศพร. (2544). *ศิลปะกับชีวิต*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). *นาฏยศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ : ภาพสุวรรณ.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2540). *วิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Translated Thai References

- Bangkok Bank. (2541). *Thai features, vol. 3: The arts of performance*. Bangkok : Thai Watana Panich Publishing. [in Thai]
- Chanthawanich, S. (1997). *Qualitative research*. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House. [in Thai]
- Kaewthep, K. (2009). *Media analysis: Concepts and techniques*. Bangkok : Faculty of Chulalongkorn Book Center. [in Thai]
- Narom, K. (2011). *Music in Cambodia*. Cambodia : Angkor Wat Publishing. [in Thai]
- Sribunnak, K. et al. (2010). *Cultural mix : The study of performing arts being developed from carved stone pictures of ancient Khmer architecture in Thailand and Cambodia*. Faculty of Humanities and Social Sciences. Surin Rajabhat University. [in Thai]
- Srirachlao, M. (2013). *The format of conserving the sacrificial dance in the northeastern archaeological site* (Unpublished doctoral dissertation). Mahasarakham University, Mahasarakham, Thailand. [in Thai]
- Srisuntisuk, S. (2001). *A study of society and culture: The concepts, methodologies and theories*. Khon Kaen : Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University. [in Thai]
- Thamrungrong, R. (2014). *Cambodia's arts* (Special Ed. Of Dramatic Arts). Bangkok : Matichon Publishing House. [in Thai]
- Thongklam, P. (2010). *Improving skills and creativity*. Bangkok : O A Printing. [in Thai]
- Todsaporn, S. (2001). *Arts and life*. Bangkok : Thai Wattana Panich Publishing. [in Thai]
- Tumkrawin, P. (2005). *Khmer Dance* (Translated by Phumjit Roengdech). Buriram : Winai Publishing. [in Thai]
- Tunsook, C. (2016). *Thai-Cambodian dramatic arts: The application, design, and creation of performing arts for building international cultural relations* (Unpublished doctoral dissertation). Mahasarakham University, Mahasarakham, Thailand. [in Thai]
- Wirunruk, S. (2000). *Dramatic arts and criticism*. Bangkok : Phap Suwan Publisher. [in Thai]